

PINEDA I CIRERA, Anna: *Les fronteres de la (in)transitivitat. Estudi dels aplicatius en llengües romàniques i basc*, Barcelona: Institut Privat d'Estudis Mòn Juïc, 2016; «Cum Laude», 6.

BARTOMEU ABRINES I LLABRÉS

Universitat Oberta de Catalunya
babrines@uoc.edu

El llibre que ressenyem suposa la publicació de la tesi doctoral de la Dra. Anna Pineda, amb què va guanyar el sisè premi Cum Laude, atorgat el 2015 a una tesi presentada en el 2014, convocat per l'Institut Privat d'Estudis Mòn Juïc. L'autora la va redactar a la UAB sota la direcció de la Dra. Gemma Rigau.

Segons la introducció, la tesi vol estudiar dos aspectes de la frontera entre la inergativitat i la transivitat: l'alternança datiu/acusatiu i que les estructures inergatives són en realitat transitives i, per tant, si inclouen un Objecte Indirecte (OI), amaguen una configuració ditransitiva.

L'alternança es produeix en verbs que denoten processos de transferència (*telefonar/robar/pegar/escriure/ajudar*). Segons Pineda, aquestes construccions corresponen a una estructura ditransitiva amb un nucli aplicatiu que es comporta de manera diferent, segons si el complement és en datiu o acusatiu. L'alternança mostraria un canvi lingüístic en procés.

En el capítol 2, Pineda analitza la Construcció de Doble Objecte (CDO), en què centra el treball. Tradicionalment s'ha considerat que les llengües romàniques, contràriament a l'anglès, no tenien aquesta construcció (**Andreu donà l'Anna una rosa*), sinó només la Construcció amb Preposició (CP, *Andreu donà una rosa a l'Anna*). Tanmateix, diversos autors han defensat que en espanyol les característiques de les CDO angleses es troben en les construccions ditransitives amb doblament de clític (*Andreu le dio una rosa a Anna*), en què l'OI c-comanda asimètricament l'OD, mentre que les construccions sense doblament (*Andreu dio una rosa a Anna*), en què l'OD c-comanda asimètricament l'OI, correspondrien a les CP angleses.

Pineda rebutja aquest paral·lelisme, perquè considera que les relacions de c-comandament entre OI i OD en les CDO són bidireccionals independentment que aparegui o no el clític datiu, cosa que ja havia estat notada en francès i italià. Per demostrar-ho, Pineda dedica la resta del capítol a analitzar les característiques sintàctiques i semàntiques de la CDO i cercar quines són les propietats inherents de la construcció.

Entre els aspectes sintàctics analitza els fenòmens anafòrics, el lligam entre pronoms possessius i la lectura distributiva, els efectes de creuament feble, els fenòmens d'abast congelat entre quantificadors, les restriccions de passivització i el fenomen de la subextracció. Semànticament, la seva conclusió, a partir del concepte de *prototipicitat*, és que sempre que hi hagi un possible receptor o posseïdor d'un tema la construcció serà un cas de CDO i, aleshores, el doblament de clític

serà opcional. Per tant, totes les construccions que expressen algun tipus de transferència són CDO. A més, en català i espanyol no hi hauria cap construcció ditransitiva equivalent a la CP anglesa.

En el capítol 3 l'autora estén la seva anàlisi a diferents llengües per establir una proposta de CDO romànica. La construcció es caracteritzaria per la presència d'un nucli aplicatiu baix que descriu una relació de possessió asimètrica entre l'OI i l'OD, de manera que implica una interpretació de transferència de possessió. L'aplicatiu assignaria cas datiu inherent i paper temàtic al seu especificador (l'OI). En canvi, l'OD, en posició de complement, es mouria a la posició d'especificador de Sv per comprovar cas acusatiu estructural i satisfer el tret PPA de *v*, segons el qual un nucli funcional requereix ser ocupat. En canvi, en la CDO anglesa, l'aplicatiu assignaria cas acusatiu inherent al seu complement. Així, en anglès és l'OI que s'ha de moure i rebre cas acusatiu estructural.

Per tant, hi hauria dos tipus diferents d'aplicatiu: el romànic i l'anglosaxó, cosa que explicaria les diferències sintàctiques entre les CDO d'aquestes llengües. Concretament, en les romàniques el moviment de l'OD per rebre cas explica la possibilitat de *c*-comandament bidireccional, segons si l'OD desplaçat s'interpreta en la seva posició de base o no, és a dir, de si hi ha reconstrucció o no, cosa que és opcional.

L'autora també analitza l'ordre final OI-OD, possible en català i espanyol (*L'Andreu (li) dona a l'Anna una rosa*). Pineda rebutja que reflecteixi l'ordre bàsic dels constituents i es decanta per considerar que es deu a una operació de *scrambling* o desordenament de l'OI just després que l'OD s'hagi mogut per rebre cas.

En el següent apartat, Pineda argumenta contra l'existència de la CP en l'àmbit romànic. Segons l'autora, totes les construccions ditransitives que expressen una certa transferència de possessió, amb doblament de clític o sense, corresponen a una CDO, mentre que quan la meta no pot ser considerada un posseïdor o un receptor del tema, encara que sigui metafòricament, tenim una construcció locativa, introduïda amb una preposició, diferent de la CP de l'anglès. Finalment, Pineda analitza les construccions ditransitives en diferents llengües romàniques per demostrar que la proposta s'hi pot estendre.

En el capítol 4 Pineda analitza la CDO en basc. A primer cop d'ull una anàlisi comparativa entre la sintaxi de les llengües romàniques i del basc pot sorprendre ateses les diferències tipològiques. Tanmateix l'autora és ben conscient del risc i l'assumeix, ja que té clar que la comparació aporta major validesa a les propostes que fa.

Després d'analitzar altres propostes, l'autora conclou que la CDO del basc és similar a la de les llengües romàniques, amb un nucli aplicatiu que assigna cas datiu inherent a l'OI, mentre que l'OD s'ha de desplaçar per obtenir cas absolutiu i satisfer el tret PPA de *v*.

Però l'ordre no marcat dels complements en basc és OI-OD, diferent del de les llengües romàniques. Per explicar-ho, l'autora manté que en basc, després del moviment de l'OD, el desordenament de l'OI és sistemàtic, tot i que sense con-

seqüències interpretatives. La raó és que en basc hi ha una única opció de c-comandament: l'OI c-comanda asimètricament l'OD. Pineda reconeix que aquest plantejament pot semblar poc convincent, atès que la CDO en basc coincidiria amb la de l'anglès pel que fa a l'ordre dels complements, però amb la de les llengües romàniques quant al marcatge de cas a l'especificador. Per això l'autora vol demostrar que l'ordre OD-OI també pot ser neutre abans del desordenament de l'OI. I així diu que ocorre en alguns dialectes bascos com el biscaí.

En el capítol 5 l'autora entra en el bessó de la tesi: l'alternança datiu/acusatiu en verbs que denoten processos de transferència. Pineda considera que les dades empíriques que ofereix, de diferent origen i llengua, són suficients per presentar la proposta d'anàlisi, tot i que avisa que no tots els parlants alternen en tots els verbs.

Aquests verbs poden construir-se com a ditransitius, o com a intransitius i expressar només el receptor en datiu. Tanmateix, com observa l'autora, s'hi dona un procés d'acusativització, pel qual la variant intransitiva es construeix com a transitiva amb el receptor en acusatiu: {*Li/La*} *va* {*telefonar/escriure/contestar/robar*}.

Pineda defensa que no hi ha cap diferència estructural segons si el clític és en acusatiu o datiu, ja que en realitat tots dos són objectes indirectes. L'autora proposa per a aquests verbs una estructura inergativa amb un verb lleuger i un objecte cognat que es fusionen, i un nucli funcional aplicatiu. Així, analitza la construcció amb datiu (*Li telefonà*) com una estructura ditransitiva amb un OD nul, corresponent a l'objecte cognat. Per tant, una estructura assimilable a la CDO romànica amb un OD i un OI relacionats per un nucli aplicatiu: una estructura ditransitiva «amagada».

Pel que fa a la construcció amb acusatiu (*La telefonà*), argumenta que l'aplicatiu és de tipus anglosaxó. Per tant, l'OI s'ha de moure per rebre cas acusatiu estructural i satisfer el tret PPA en *v*, cosa que explicaria que pugui passivitzar. Ara bé, aquesta proposta topa amb el problema que esperàriem que la construcció amb dos objectes en acusatiu fos possible en les llengües romàniques. Segons l'autora les respostes poden ser diverses. Tot i així, destaca que podem trobar casos poc freqüents d'aquesta construcció, la qual cosa seria signe d'un canvi en procés: *L'has de trucar que t'agrada molt aquest jersei*.

Per explicar què causa la variació, Pineda argumenta una correlació entre el canvi paramètric en la composició dels trets del nucli aplicatiu i una certa pèrdua de la distintivitat del datiu, perquè la diferència entre OI i OD es neutralitza en molts parlars o perquè la frontera es difumina per la confluència fonètica.

Finalment, l'autora argumenta que l'alternança suposa un cas de canvi sintàctic en procés: un cas de variació lliure. Per explicar-lo, recorre a la idea que els parlants disposen de múltiples gramàtiques que competeixen entre si per encaixar amb un input determinat. En aquest estat, trobem parlants que mostren poca variació o gens, o molta. Tanmateix, n'hi ha que ja han fet el pas d'un estadi transitori amb dues gramàtiques en competició que generen variació intraparlant a un

estadi en què les dues variants s'interpreten de manera diferent. Així, l'autora testimonia casos en català i en espanyol en què els parlants fan un ús selectiu de l'acusatiu amb un significat d'afectació. Tanmateix, l'autora es demana per què, si els aplicatius romànic i anglosaxó són semànticament equivalents, una combinació de tots dos ha de resultar en una diferenciació semàntica. Segons l'autora, és millor postular que el parlant ja ha superat l'estadi amb dos tipus d'aplicatiu i ha passat a tenir un aplicatiu romànic quan assigna cas datiu i una estructura transitiva estàndard quan assigna cas acusatiu.

Un capítol sisè de conclusions, un setè d'abreviacions i un vuitè de referències bibliogràfiques completen l'obra.

En conclusió, es tracta d'un estudi completíssim i detallat, de lectura obligatòria per als investigadors que treballen aquest tema, i amb una bibliografia extensíssima. Com tota tesi, però, presenta alguns aspectes que cal precisar. En destaquem un: en la variant amb clíctic datiu, si l'objecte cognat es fusiona amb *v*, quin constituent puja al seu especificador per satisfer-ne el tret PPA?

Quant a l'aspecte formal, la tesi s'hauria d'haver esporgat abans de ser publicada com a llibre i, a més, el lector agrairia que la bibliografia tingués sagnat francès, perquè consultar-la és feixuc.

ORTEGA, Rudolf: *En defensa de la llengua. Discursos, manifestos i textos decisius en la història del català*, pròleg de M. Teresa Cabré, Barcelona: Angle Editorial, 2016; «El fil d'Ariadna», 93.

ISIDOR MARÍ

Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans
imari@iec.cat

Amb aquest llibre, Rudolf Ortega (Barcelona, 1970) facilita a tots els interessats l'accés a una selecció de documents especialment rellevants per a la història del català.

L'autor, que té una experiència llarga i variada en el camp de l'assessorament lingüístic, havia publicat anteriorment diverses obres destinades a aclarir dubtes de llenguatge, sobretot en el camp periodístic. També s'havia interessat, però, per la història social de la llengua catalana en el llibre *La dèria del català* (2013),¹ i en algunes de les col·laboracions que escriu amb l'epígraf «Brou de llengua» al *Quadern* del diari *El País*, del qual és supervisor lingüístic.

Una nota introductòria ens exposa els criteris de la tria dels textos inclosos en el llibre, reconeixent que per força ha de ser limitada: 36 documents, en total, que

1. Barcelona: La Magrana.